

گزیده‌های منهای بیست

گزیده مطالب رازی، بیست سال پیش از این در همین ماه

گردآوری و تدوین: دکتر مجتبی سرکندی

مقدمه

زیرعنوان بالا مطالبی از رازی ۲۰ سال پیش در همین ماه ارایه می‌شود. گذشت ۳۰ سال از انتشار اولین شماره رازی، نامه اعمالمان را آن قدر قطور و سنگین کرده است که بشودگاه که دلمان تنگ آن روزها می‌شود، به شماره سنگین و وزین صحافی شده هر سال نگاهی بیاندازیم، توفی بکنیم صفحاتی چند از آن‌ها را بخوانیم و... حالمان خوب شود. آن قدر انرژی بگیریم که هم‌چون مدیرمسئول محترم و سردبیر نازنین پا بر زمین محکم کنیم که: «به هر حال ما ادامه خواهیم داد». این سر زدن‌ها به شماره‌های پیشین ایده‌ای را در ذهن نشانده که گزیده‌هایی از همان شماره و صفحات مشابه ماه انتشاراتی فعلی مان گزین کنیم و شما را نیز در این «دل‌شدگی» با خودمان شریک نماییم.

خواننده‌های قدیمی آن روزها برایشان زنده می‌شود و تازه خواننده‌های رازی هم پی می‌برند که بیست سال پیش رازی در مورد عرصه دارو در ایران و جهان چه نوشت.

به هر حال، به جستجوی زمان از دست رفته برآمدیم که با قدری اغراق و اغماض و با استعاره‌ای ادبی «بهشت گمشده» دست به قلم‌های رازی بوده است، بهشت گمشده‌ای که گفته‌اند:

«بهشت گمشده» همان گذشته‌ای است که برای همیشه از دست داده‌ایم ولی ما قطعاتی از آن گذشته را در جلد‌های صحافی شده از تعرض زمانه مصون داشته‌ایم.

مطالب این شماره گزیده‌ها به شرح زیر است:

۱- فهرست مطالب در شماره بهمن ماه ۱۳۷۹ / به کوشش دکتر مجتبی سرکندی

۲- مردم سالاری دینی مولود انقلاب اسلامی ایران / دکتر سیدمحمد صدر

۳- یک مقاله، یک نشریه / دکتر شادان‌فر

۴- امید به آینده / دکتر بهنام اسماعیلی

۵- پزشکی و ادبیات / دکتر اسماعیل حکیمی

فهرست مقاله‌های بهمن ماه ۱۳۷۹

تهیه و تنظیم: دکتر مجتبی سرکندی

عنوان	
مردم سالاری دینی مولود انقلاب اسلامی ایران / دکتر سیدمحمد صدر	۳
درمان آریتمی‌های قلبی در دوران بارداری / دکتر عباس پوستی	۴
کنترل سیستیت بعد از یائسگی / دکتر سیمین منتظری	
آرتریت روماتوئید و روش‌های کنترل آن / دکتر سهراب بختیاری	
چای و سلامتی / دکتر صدیقه عسگری، دکتر غلامعلی نادری، دکتر اکرم پورشمس، ستوده منش	
کمبود هورمون رشد در کودکان / محمدرضا جعفرزاده	
یک مقاله، یک نشریه / دکتر شادان‌فر	۵
آشنایی با آیین‌نامه داروخانه‌ها	
امید به آینده / دکتر بهنام اسماعیلی	
پزشکی و ادبیات / دکتر اسماعیل حکیمی	
دیدگاه / دکتر اسماعیل اصل	
جدول / دکتر احمدرضا دهپور	
رازی و خوانندگان	
فرصت‌های شغلی	

مردم سالاری دینی مولود انقلاب اسلامی ایران

به‌طور کامل جلب نموده و آن‌ها نیز در مقابل، دست او را در اداره کشور به هر طریق که ضروری می‌دانست باز گذاشتند.

نتیجه این توافق حاکمیت رژیم توتالیتر و مستبد در ایران بود که طی نزدیک دو دهه جان مردم را به لب رساند و با قدرت تمام به سرکوب خواسته‌های برحق مردم و مخالفت با تمام ارزش‌های دینی و فرهنگی آنان پرداخت.

عکس‌العمل طبیعی این نوع حکومت، تجمع انرژی انقلابی در فکر و سینه مردم بود که با رهبری بی‌بدیل حضرت امام خمینی (ره) به بهترین وجه بروز کرد و انقلابی عظیم به نام انقلاب اسلامی ایران را سامان داد.

تجربیات سیاسی و قوانین جامعه‌شناسی در مورد جامعه ایران نشان می‌دهد که ویژگی این جامعه با جوامع دیگر متفاوت می‌باشد. زیرا توانسته است در کمتر از صد سال دو انقلاب شکوهمند به نام انقلاب مشروطیت و انقلاب اسلامی ایران را سازمان دهد و این در حالی است که گفته می‌شود از نظر علمی

انقلاب اسلامی ایران که از پدیده‌های عظیم قرن بیستم به حساب می‌آید، در شرایطی به‌وقوع پیوست که هیچ یک از جامعه‌شناسان و کارشناسان سیاسی داخلی و خارجی وقوع آن را پیش‌بینی نمی‌کردند. این شرایط که در خارج، جو بین‌المللی حاکمیت دو قطبی و جنگ سرد و در داخل، حاکمیت قدرتمند رژیم شاه و متصل به یکی از قطب‌های قدرت و پذیرفته شده توسط قدرت دیگر را به‌وجود آورده بود. امکان هرگونه حرکت توسط ملت ایران را سلب کرده و مخالفت با جریان حاکم را حرکتی غیرعلمی و غیرعقلانی تعریف می‌کرد.

رژیم شاه بعد از پشت‌سر گذاشتن وقایعی چون ۳۰ تیر و ۱۵ خرداد، موفق شده بود خود را در جامعه بین‌الملل جابیندازد و قطب‌های قدرت را قانع کند که هیچ حکومت دیگری در ایران توان حفظ امنیت و منافع آن‌ها را ندارد و او تنها کسی است که می‌تواند ایران را به‌صورت جزیره ثبات نگاهداری نماید. شاه با این فرضیه توانست حمایت قدرت‌ها و به‌ویژه آمریکا را

وقوع دو انقلاب واقعی در یک کشور در مدت زمان کمتر از یک قرن امکان‌پذیر نیست.

از مهم‌ترین دلایلی که برای این پدیده در جامعه ایران ذکر می‌شود این است که ایران در هیچ زمانی به معنی واقعی مستعمره نبوده و این خود به دلیل استقلال طلبی مردم ایران است. به عبارت دیگر، به دلیل خصوصیت خاص مردم ایران. هیچ دولت خارجی نتوانسته است بر آنان حکومت کند و استقلال آنان را از بین ببرد و به همین دلیل هر حکومتی که تصمیم به کنار گذاردن آن‌ها بگیرد و خواسته‌ها و منویات آن‌ها را مورد توجه قرار ندهد با مخالفت و عکس‌العمل شدید مواجه شده و در نهایت به سقوط کشیده می‌شود.

ویژگی دیگر جامعه ایران که حکومت‌های دیکتاتور را بر نمی‌تابد، شیعه بودن جامعه است. تفکر شیعه در اسلام به صورت بنیانی ضد استبداد و طرفدار آزادی و عدالت است. از این گذشته، عقل و به‌ویژه عقل جمعی (جماع فقها) در استنباط مسایل دینی نقش اساسی دارد. بر مبنای این تفکر، تقلید در شیعه که در واقع بر مبنای اصل علمی رجوع به متخصص است به صورت کاملاً آزاد و بر مبنای عقل و با نظرخواهی از فرهیختگان و کارشناسان علوم دینی می‌باشد. به عبارت دیگر، فرد شیعه در انتخاب مرجع خود کاملاً آزاد است و این مقلد یا کوچک‌ترین تشکیلات دهنده جامعه است که مقلد با بزرگ‌ترین عامل دینی را انتخاب می‌کند و برخلاف فرقه‌های دیگر فرد شیعه کاملاً حق انتخاب در مهم‌ترین مسأله دینی دارد. انعکاس این آزادی‌خواهی در حوزه‌های

علمیه به این گونه است که در این حوزه‌ها برخلاف دانشگاه‌ها طلبه استاد را انتخاب می‌کند، در حالی که، این حق انتخاب در دانشگاه‌های ما وجود ندارد و دانشجو مجبور است در سر کلاس استادی که از قبل تعیین شده است، شرکت نماید.

مجموعه ویژگی‌های مذکور از جامعه ایرانی جامعه‌ای ساخته است که به حق تعیین سرنوشت و حاکمیت خود سخت پایبند است و با هر پدیده‌ای که با آزادی، اراده و استقلال او به مقابله برخیزد مبارزه خواهد کرد.

انقلاب اسلامی ایران در واقع تجسم عینی ویژگی‌های جامع‌شناختی و دینی مردم ایران بود که به پیروزی رسید و اندیشه‌ها و خواسته‌های این جامعه را که در قابل شعارها و بیانات رهبر خود اعلام می‌داشت به جهانیان عرضه نمود.

مهم‌ترین شعارهای مردم در جریان انقلاب استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی و نه شرقی، نه غربی، جمهوری اسلامی بود. از آن‌جا که در گذشته درباره مفاهیم استقلال و آزادی مطالبی عرضه شده است. در این‌جا به‌طور بسیار مختصر به مفهوم جمهوری اسلامی می‌پردازیم.

واقعیت این است که در شروع جریان انقلاب شعار اصلی به صورت استقلال، آزادی، حکومت اسلامی مطرح می‌گردید و این پدیده نشان‌دهنده این موضوع بود که در آن زمان نه مردم و نه امام به شکل حکومت فکر نمی‌کردند و آن‌چه اهمیت داشت محتوای حکومت بود که در اسلام، آزادی و استقلال خلاصه می‌گشت. یعنی، در این مقطع

در سخنرانی در بهشت زهرا در رد حکومت سلطنتی گفتند که رژیم سلطنتی به این دلیل از نظر ما مورد قبول نیست که مردم نقشی در تعیین شاه ندارند و بر فرض که یک شاه در یک زمان مورد قبول مردم باشد، به چه دلیل فرزند او که به تأیید مردم زمان خود نرسیده است باید در رأس حکومت قرار گیرد.

بنابراین، جمهوری اسلامی مورد نظر حضرت امام (ره)، حکومتی است که در آن مردم حق تعیین حاکمیت دارند و پس از این مرحله حکومت در اختیار حاکم قرار می‌گیرد، بر مبنای همین اندیشه، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران شکل می‌گیرد و در آن تمام ارکان حکومت به‌طور مستقیم و یا غیرمستقیم از طریق آرای مردم انتخاب می‌شوند. در این قانون، رهبر توسط خبرگان منتخب مردم، رئیس جمهور توسط مردم، نمایندگان مجلس توسط مردم، رئیس قوه قضاییه توسط رهبر منتخب مردم و ... انتخاب می‌شوند که در واقع مشروعیت (مقبولیت) خود را از طریق آرای مردم به دست می‌آورند.

تأکید و اصرار حضرت امام (ره) در تدوین و تصویب قانون اساسی و مورد تأیید قرار گرفتن آن از جانب مردم با انجام همه‌پرسی نشان‌دهنده اهمیت داشتن این نظریه حضرت امام (ره) و اصل دانستن نظر مردم برای مشروعیت تمام ارکان حکومت بود.

حضرت امام (ره) در خرداد ۱۳۵۸ اعلام نمودند که میزان رأی ملت است و از این طریق و یک بار دیگر به حق حاکمیت ملت تأکید کردند و آن را مورد تأیید قرار دادند.

نکته مهم دیگری که در این باب باید مورد توجه

مشخص نبود که شکل حکومت مورد نظر انقلابیون چیست و آنان کدام یک از اشکال حکومتی موجود در جهان را انتخاب می‌کنند.

به مرور زمان و همراه با پیشرفت انقلاب و به‌ویژه با طرح این سؤال که حکومت اسلامی مورد نظر چگونه حکومتی است، حضرت امام (ره) شعار حکومت اسلامی را به جمهوری اسلامی تبدیل کردند و در تاریخ ۲۲ مهر ۱۳۵۷ برای اولین بار در مصاحبه با فیگارو واژه «جمهوری اسلامی» را در عرف سیاسی و عرف سیاسی دینی مطرح کردند و در پاسخ این سؤال که مراد شما از جمهوری اسلامی چیست؟ چنین گفتند، مراد از جمهوری همان معنایی است که در همه جای دنیا استعمال می‌شود و مراد از قید اسلامی این است که ضوابط دینی باید در جامعه رعایت شود. از این زمان به بعد رجوع به رأی مردم در تمام سطوح مطرح می‌شود و آراء و نظرات و منویات مردم پایگاه اصلی حکومت آینده می‌شود.

از آن زمان به بعد، عبارت جمهوری اسلامی در فرهنگ سیاسی انقلاب جافتاد و دیگر صاحب‌نظران انقلاب نیز در این زمینه به گفتار و تبیین پرداختند. استاد شهید مرتضی مطهری که از ایدئولوگ‌های اصلی انقلاب بود در مصاحبه‌ای تلویزیونی که قبل از همه‌پرسی جمهوری اسلامی ایران انجام شد، در پاسخ این سؤال که جمهوری اسلامی چیست؟ پاسخ داد حکومتی که رئیس آن توسط مردم برای مدت موقت انتخاب شود و بر مبنای اسلام بر جامعه حکومت کند.

حضرت امام (ره) در زمان بازگشت از پاریس و

قرار گیرد این است که شعار جمهوری اسلامی در کنار استقلال و آزادی مطرح می‌شود. یعنی شعاری که نهایت و هدف دو شعار دیگر است. بنابراین، جمهوری اسلامی بدون آزادی و استقلال مفهوم ندارد و شعاری است که مورد نظر انقلابیون در جریان انقلاب نبوده است. توجه به این نکته زمانی اهمیت خود را بیشتر نمایان می‌سازد که بدانیم شکل‌گیری اهداف انقلاب دفعی نیست بلکه یک امر تدریجی می‌باشد و به مرور زمان تکامل پیدا می‌کند و سپس شکل نهایی به خود می‌گیرد. این امر به خوبی در تبدیل شعار حکومت اسلامی به جمهوری اسلامی قابل رؤیت است. زیرا شکل حکومت جمهوری است که می‌تواند پاسخ‌گوی شعار آزادی باشد. خلاصه این که سه شعار اصلی انقلاب نمی‌تواند با یکدیگر متضاد بوده بلکه باید مکمل یکدیگر باشد.

نکته دیگر این که با توجه به اعتقادات دینی مردم ایران و پایبند بودن اکثریت قریب به اتفاق ملت به اسلام هیچ عاملی جز دین نمی‌توانست وحدت طبقات مختلف اجتماع را تأمین کرده و در پشت سر رهبر خود، حضرت امام خمینی (ره) قرار دهد. عدم وجود چنین عاملی در انقلاب قطعاً و قطعاً شکست را در پی داشت، چرا که رژیم برای دفاع از خود امکانات لازم را آماده کرده بود. بنابراین، اراده دینی مردم که مورد توافق و حتی اجماع همگی ملت بود، توانست پیروزی بزرگ را به دست آورد.

حضرت امام خمینی (ره) رهبر و ایدئولوگ اصلی انقلاب اسلامی در جریان انقلاب و حتی بعد از پیروزی بیاناتی دارند که حاکی از اعتقاد کامل ایشان

به حق تعیین سرنوشت توسط مردم و حق دخالت در حاکمیت سیاسی توسط ملت می‌باشد. به عنوان نمونه ایشان بعد از انجام همه‌پرسی جمهوری اسلامی در یک پیام رادیو - تلویزیونی چنین می‌فرمایند: «من اعلام می‌کنم جمهوری اسلامی را و این روز را عید می‌دانم و امیدوارم که هر سال روز دوازدهم فروردین روز عید ملت ما باشد که رسیدند به قدرت ملی و خودشان سرنوشت خودشان را به دست خواهند گرفت.» (صحیفه نور، جلد ۵، صفحه ۲۳۸)

نمونه دیگر از اعتقاد شدید حضرت امام (ره) به حق حاکمیت مردم موضع‌گیری ایشان در جریان انتخابات سومین دوره مجلس شورای اسلامی است. در این دوره عده‌ای از افراد زمزمه‌ای سر دادند و ادعا کردند که دخالت در سیاست و تعیین نمایندگان کار نخبگان و فقها است و دانشجویان و مردم عادی صلاحیت انجام چنین کاری را ندارند. امام در مقابل این نظر موضع‌گیری قاطعی کردند و اعلام داشتند که این نظر می‌خواهد دین را از صحنه خارج کند. منتها در گذشته می‌گفتند دین و علما نباید در سیاست دخالت کنند، حالا می‌گویند فقط علما و نه مردم باید محور کار باشند، این دو تفکر دو روی یک سکه است که می‌خواهد دین را از صحنه خارج سازد. حضرت امام (ره) سپس مجدداً به حضور مردم و رأی آن‌ها تأکید می‌کنند و اعلام می‌دارند که حتی اگر فقها به شما گفتند فردی اصلح است و شما یقین داشتید که آن شخص اصلح و یا صالح نیست، شما موظف هستید به یقین خودتان عمل کنید.

آخرین نمونه‌ای که در این مقاله ذکر می‌شود

توسط آنان شکل می‌گیرد. این جمهوری اسلامی همان مفهومی است که بیست و دو سال بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به‌عنوان مردم سالاری دینی مطرح می‌شود و مورد تأیید مسؤولان درجه اول نظام قرار می‌گیرد.

مردم سالاری دینی مفهومی است برگرفته از شعارهای اصلی انقلاب اسلامی و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که با توجه به شرایط زمان و مکان مطرح می‌شود و اندیشه‌های انقلاب اسلامی را جان نو و روحی تازه می‌بخشد. اقدامی که وظیفه همه متفکرین و حامیان انقلاب است تا برای همیشه این پدیده مقدس را تازه و پویا نگاه دارند.

دکتر سیدمحمد صدر

موضع‌گیری حضرت امام (ره) در مورد قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است. در این قانون به‌وضوح به حق حاکمیت مردم در چارچوب اسلام تأکید گردیده و ساز و کار اجرایی آن به‌گونه‌ای است که تمام ارکان اصلی قدرت به‌طور مستقیم و یا غیرمستقیم توسط مردم شکل می‌گیرد. حضرت امام (ره) با تأیید این قانون، در واقع، مهر تأییدی بر حاکمیت مردم به سرنوشت خویش زدند.

با توجه به نکات مذکور دریافت این نتیجه قطعی و طبیعی است که جمهوری اسلامی مورد نظر حضرت امام (ره) و دیگر متفکرین انقلاب اسلامی و همه انقلابیون نوعی از حکومت است که مردم در آن اصل و اساس بوده و حاکمیت در چارچوب اسلام

یک مقاله، یک نشریه

تهیه و تنظیم: دکتر شادان-فر

■ مقدمه

انجمن داروسازان گیلان به لحاظ اجتماعی و نیز فرهنگی، انجمن نمونه‌ای است. بیش از ۱۶ سال است که به صورت منظم در هر ماه مطالبی علمی با استفاده از منابع جدید، برای داروسازان تهیه و منتشر می‌کند. در آغاز فعالیت، مطالب به صورت پلی‌کپی تهیه می‌شد اما گذشت زمان، پلی‌کپی اولیه را به صورت ماهنامه با چاپی وزینی به نام «حکمت» درآورد، که با توجه به عدم بهره‌گیری از مساعدت‌های بخش دولتی و نیز با توجه به محدودیت‌های فنی مناطق دور از مرکز، از نظر شکل و محتوا به اندازه‌های مقبول و شایسته تحسینی دست‌یافته است. صاحب امتیاز ماهنامه حکمت که تاکنون

۱۸ شماره را با این اسم منتشر ساخته «انجمن داروسازان گیلان»، مدیر مسؤول آقای دکتر کامبیز امجدی و سردبیر آقای دکتر غلامحسن مهدی‌زاده است. ویراستاری «حکمت» به عهده استاد گرانقدر جناب دکتر محمود بهزاد است که ماهنامه رازی نیز از مقاله‌ها (ترجمه‌های) ایشان برخوردار بوده و از این نظر به خود می‌بالد. به هر حال، اهل «حکمت» همگی از همکاران عزیز داروساز بوده حسب وظیفه باید قدردان تلاش آنان باشیم. برای آشنایی خوانندگان ارجمند رازی با این نشریه یکی از مقاله‌های آن را با عنوان «آیا گیاه‌داروها بی‌زیان هستند؟» با ترجمه سرکار خانم دکتر ژاله تحویل‌داری تقدیم حضورتان می‌کنیم.

آیا گیاه داروها بی‌زیان اند؟

ترجمه: دکتر ژاله تحویل‌داری

خلاصه

گیاه پزشکی شکل عامه‌پسندی پیدا کرده است. مردم گیاهان دارویی را طبیعی و بی‌زیان می‌پندارند. این مقاله مروری است بر گزارش‌های جدید درباره عوارض ناخواسته گیاه‌داروها در این گزارش‌ها مواردی از واکنش‌های حساسیتی، مسمومیت‌ها، عوارض ناخواسته مربوط به ویژگی‌های فارماکولوژیکی مورد انتظار از گیاه‌دارو، عوارض جهش‌زایی، تداخل دارو، ناخالصی و بی‌دقتی در تشخیص درست نوع گیاه ذکر شده است. اطلاعات ما به‌خاطر گزارش‌های ناقص موجود، ممکن است درست مثل «رأس کوه یخی نسبت به بقیه آن که در زیر آب نهفته است» - کم باشد. درباره خطر نسبی گیاه‌داروها در مقایسه با داروهای صناعی اطلاعات اندکی موجود است. اگرچه ممکن است خطر بعضی گیاه‌داروها از داروهای رایج کمتر باشد.

گیاه درمانی هم در ایالات متحده آمریکا و هم در اروپا به‌صورتی فزاینده عامه‌پسند شده است. صنعت گیاه‌دارو هم‌اکنون در ایالات متحده یک صنعت بزرگ با گردش مالی ۱/۵ میلیارد دلار در سال است. قسمت اعظم فرآورده‌های آن بدون پروانه هستند و نیازی به قید میزان اثر و بی‌خطری و کیفیت ندارند. برخلاف تصور رایج که گیاه‌داروها به‌دلیل طبیعی بودن بی‌زیان هستند، آن‌ها نیز عوارض ناخواسته دارند. مذاکره درباره صدور پروانه برای گیاه‌داروها و اعمال روش‌های استاندارد کردن آن‌ها از نظر کیفیت و بی‌خطری ادامه دارد.

گیاه داروها بی‌زیان هستند؟ اغلب کتاب‌های مرجع، اطلاعات مفصلی درباره عوارض ناخواسته گیاه‌داروها را تا پیش از سال ۱۹۹۲ منتشر کرده‌اند. در این مقاله اطلاعات مربوط به عوارض ناخواسته گیاه‌داروها که از سال ۱۹۹۲ تا ۱۹۹۶ از جستجو در Medline و از مکاتبات‌های متخصصان به‌دست آمده‌اند بررسی شده است. رده‌بندی انواع مختلف واکنش‌هایی که در این‌جا شرح داده شده، تا حدودی اختیاری است.

■ واکنش‌های حساسیتی

فرآورده‌های گیاهی می‌توانند واکنش‌های حساسیتی به بار آورند. این واکنش‌ها از التهاب‌گذاری پوستی گرفته تا شوک آنافیلاکتیک متغیر است. به دنبال مصرف غذای ملکه زنبور عسل (Royal Jelly) برونکواسپاسم قوی و به دنبال مصرف یوهمبین که جهت افزایش نیروی جنسی مصرف می‌شود یک واکنش شدید حساسیتی شبیه سندروم لوپوس (Lupus) مشاهده شده است. گزارش‌های جدیدی نیز مبنی بر بروز واکنش‌های شدید حساسیتی به دنبال مصرف کافور و مخلوطی از گیاهان اسطوخودوس، یاسمن، Rose Wood، که در «رایحه درمانی» مصرف دارد، در دست است.

■ واکنش‌های سمی

بسیاری از فرآورده‌های گیاهی حاوی «فلاوونوئیدها» هستند. بیش از صد فرآورده از این‌گونه در بازارهای اروپا وجود دارد. این خانواده گیاه‌دارو چند اثر سودمند مثل فعالیت اکسیداتیو یا احیا در نفوذپذیری عروق دارند. باوجود این گزارش‌های جدیدی مبنی بر بروز عوارض سمی نظیر کم‌خونی همولیتیک، اسهال مزمن، عوارض شدید کلیوی، التهاب قولون، همراه مصرف آن‌ها منتشر شده است.

پودنه (Pennyroyal) که در فروشگاه‌های «غذای سالم» ایالات متحده به‌وفور وجود دارد به‌طور سنتی برای سقط جنین مصرف می‌شود. در یک بررسی اخیر ۱۸ مورد مسمومیت متوسط یا شدید

پس از مصرف ۱۰ میلی‌لیتر روغن پودنه و جزییات ۴ مورد دیگر، که دو تای آن‌ها بدفراجم بوده گزارش شده است.

سیزاب (Germander) گیاه‌دارویی است که به‌خاطر صفراآور و ضدعفونی بودن مورد توجه عامه مردم ایالات متحده است. در لیکورها، چای‌ها و تونیک‌ها و اشتهاآورها وجود دارد. کپسول حاوی سیزاب در فرانسه به‌منظور کاهش وزن در فروشگاه‌ها عرضه می‌شود. بیش از ۳۰ مورد نارسایی حاد کلیوی، که دست کم یک مورد آن بدفراجم بوده گزارش شده است، از آن پس مصرف فرآورده‌های سیزاب منع شده است، اخیراً دو مورد نیز در کانادا گزارش شده که هر دو بیمار سیزاب را جهت کاهش وزن مصرف کرده و به هپاتیت مبتلا شدند که خوشبختانه بازگشتی بود و هر دو پس از قطع مصرف بهبود یافتند.

مصرف چای متشکل از ریشه سنبل الطیب، Chapparal, Skullcap که در ایالات متحده آمریکا رایج است عوارضی نظیر هپاتیت حاد به‌وجود آورده است که تأییدی است بر سمیت کبدی آن‌ها. سنبل الطیب حاوی مواد الکلیله‌کننده‌ای است که مانع می‌شوند «تیمیدین» در سنتز DNA وارد شود در نتیجه سبب اختلال عملکرد میتوکندری می‌گردد. Chapparal به‌عنوان شکارچی رادیکال‌های آزاد مورد استفاده قرار می‌گیرد. زنی ۶۰ ساله که ده ماه از این گیاه مصرف کرده بود به‌دلیل هپاتیت شدید در بیمارستان بستری شد، تنها دلیل آن مصرف Chapparal بوده است. حال بیمار چنان به وخامت

وخامت گرایید و نیاز به دیالیز پیدا کردند. گفته شد که «اسید اریستو لوشیک» موجود در گیاه می‌تواند مسؤول این عوارض باشد. بعد از دشواری‌های اولیه این مواد سمی کلیوی در کپسول شناخته شدند، یک پیگیری نشان داد که بیش از ۸۰ زن مبتلا شده‌اند: در حدود نیمی از آن‌ها نیاز به پیوند کلیه داشتند. اخیراً مورد مشابهی از اسپانیا گزارش شد. فیروز بافت بین لوله‌های ادراری کلیه از نظر بالینی و بافت‌شناسی شبیه مواردی بود که در بلژیک رخ داد. در این مورد علت مسمومیت مصرف مرتب دم کرده پرشماری از مسمومیت با تاج‌الملوک گزارش شده است از جمله دو مورد که بدف‌جام بوده‌اند (جدول ۱). گزارش‌های بیشتری درباره سمیت کبدی همراه تجویز گیاه‌داروهای چینی در دست هستند.

جدول ۱ - تعدادی از گیاهانی که غالباً با واکنش‌های حساسیتی همراه بوده‌اند.

گل مینا	سنبل خطایی
بارهند	فلوس
کنگر فرنگی	قاصدک
جعفری	زردآلو
جلبک قهوه ای	کرفس
اکلیل کوهی	فرفیون
سروکوهی	انجیرک
بومادران	کاسنی تلخ مزه
ریش بز	دارچین

گرایید که مجبور به پیوند کبد شدند. موارد مشابه دیگری نیز گزارش شده‌اند.

Skullcap و Comfrey نیز هپاتیت به بار می‌آورند، این چیزی است که با بیوپسی تأیید شد. قطع مصرف این گیاهان باعث بهبود بیمار می‌شود. Momordica Charantia گیاهی ضد دیابت است که به‌عنوان سبزی در سریلانکا مصرف می‌شود معلوم شده است که عصاره میوه آن حاوی سموم کبدی است.

Sauropus androgynus گیاهی بومی مالزی است که برای استفاده تجاری کشت می‌شود. عصاره آن برای کنترل وزن مورد مصرف دارد. ۲۳۰ مورد التهاب مسدودکننده نایژه‌ها به دنبال مصرف آن به مدتی در حدود ۱۰ هفته گزارش شده است. پیش‌آگهی این موارد هنوز محقق نیست، در مواردی اقدام به پیوند ریه شده است.

فرآورده‌های گیاهی چین به صورتی فزاینده در ایالات متحده آمریکا و اروپا مورد استفاده قرار دارد و مصرف آن‌ها بارها با اثرات سمی همراه بوده است. مصرف داروهای لاغرکننده حاوی «اسیداریستو لوشیک» باعث فیروز بافت بین لوله‌های ادراری کلیه، نارسایی کلیه و مرگ بیش از سه زن شده است. لاغرکننده‌های گیاهی از سال ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۲ تا زمانی توسط داروخانه‌های بلژیک توزیع می‌شد که متوجه افزایش تدریجی فیروز بافت بین لوله‌های ادراری کلیه شدند همه بیماران رژیم لاغری یکسانی رادنبال کرده بودند و تشخیص با بیوپسی کلیه تأیید شد. وضع بیشتر بیماران به سرعت به

باعث Lupus nephritis شدید می شود ولی بیمار پس از قطع مصرف دارو بهبود می یابد.

دو گزارش مربوط به نارسایی ناگهانی کبد با مصرف فرآورده های گیاهی چینی که به صورت چای نوشیده می شود و به «زندگی جاویدان» معروف هستند، وجود دارد. تحقیق درباره ترکیب این فرآورده به این آگاهی انجامیده است که همیشه دارای گیاهان معینی نیست ولی هر نسخه برای تأمین نیاز بیمار معینی نوشته می شود.

گزارش دیگری به شرح ۱۱ مورد آسیب کبدی پس از خوردن گیاه داروهای چینی، پرداخته است. در دو مورد دیگر نیز رابطه علت و معلولی احتمالاً فرضی بود. چند گیاه داروی چینی همین وضع را داشتند. اثرات گیاه داروها ظاهراً در افراد مختلف متفاوت بوده و ارتباطی با مقدار دارو نداشت. این داروها هزاران سال مورد استفاده بوده اند.

بی خطری گیاه داروهای چینی به تفصیل مورد تجدید نظر قرار گرفته است.

Meyers و Bemousan در یک بررسی جدید به این نتیجه دست یافتند که «در حال حاضر، برای نشان دادن کمیت خطرهای گیاه داروهای چینی اطلاعات کافی در دسترس نیست». برای به دست آوردن این اطلاعات باید برای این زمینه در پژوهش حق تقدم قایل شد.

■ عوارض ناخواسته مربوط به اثرات فارماکولوژیکی

و خامت کلی وضع بیماران مبتلا به اسکیزوفرنی،

چند مورد هپاتیت حاد، به دنبال مصرف نوعی گیاه چینی تسکین دهنده و ضد درد موسوم به Jin Bu Huan که هزار سال به طور سنتی متداول بود دیده شد. سه مورد هپاتیت که یکی بدفرجام بود پس از تجویز مخلوطی از گیاه چینی برای درمان اگزما، رخ داد. معلوم شد داروی سنتی چینی به نام Bajlaolian ماده ای سمی به نام پودوفیلوتوکسین دارد و باعث چند مورد «ترومبوسیتوپنی» و آسیب کبدی شده است. دیگر گیاه داروی سنتی چین به نام To - Syo - Saip برای درمان سرماخوردگی مصرف می شود. اخیراً آن را در ژاپن برای درمان بیماری مزمن کبد تجویز کرده اند. پزشکان ژاپنی چهار بیمار یافتند که این دارو در آن ها آسیب حاد کبدی و بند آمدن دفع صفرا را باعث شده بود. نیز اضافه کردند که به چهل مورد مشابه برخورده اند.

قارچ Shiitake که به عنوان گیاه دارویی محرک سیستم ایمنی بدن در چسب شهرت به سزایی دارد بارها باعث «درماتیت» شدید شده است. یک نشریه ۵۱ مورد را در این زمینه انتشار داده است. قارچ Kombucha (که به راستی قارچ نیست بلکه مخمری است که با باکتری به طور همزیست زندگی می کند و گرداگرد مجموعه آن ها غشایی تراوا وجود دارد. دارویی سنتی است که امروزه برای انواع بیماری ها، از سرطان گرفته تا رویش مو مصرف می شود. این دارو دست کم در چهار مورد مسمومیت کبدی به بار آورده است. Tripterygium wilfordii گیاه داروی عامه پسندی در چین است که به عنوان ضد التهاب مصرف می شود. گزارش شده است که

تبلغ شده است. براساس تحلیل یکی از گزارش‌های FDA، ۲۶ مورد عوارض ناخواسته سخت در نتیجه مصرف این گیاه مشاهده شد که ۱۸ مورد آن انسداد مری و ۷ مورد انسداد روده باریک و یک مورد بدفرجام بود. یک عامل خطر این پیشامدها ظاهراً اختلال‌های معدی روده‌ای موجود بوده است.

«لاغرکننده» دیگر که از گل طاووسی به دست می‌آید باعث افت گردش خون و توقف تنفس ناشی از اسپارتین شده است اسپارتین یک الکالوئید کینولیزیدین است که خاصیت اوکسی‌توسیک دارد.

بسیاری از گیاهان سالیسیلات دارند. سالی‌سیلیسم همراه استفراغ و حملات گسترده در کودکی مشاهده شد که برحسب اتفاق ۲۰ میلی‌لیتر دارویی را بلعیده بود که حاوی روغن‌های Winter green، کافور، نعناع صحرایی، مانتول و اوکالیپتوس بود. گیاه‌داروهای دیگر خاصیت کومارین مانند دارند و مصرف این گونه گیاه‌داروها در بارداری و یا شیردهی بر خطر خونروی درون مجسمه‌ای در نوزادانی که شیر می‌خورند، می‌افزاید.

■ اثرات جهش‌زایی

مسهل‌های آنترانوئید مثل Cascara, Aloe, Seuna Rhubarb, Frangula بسیار رایج هستند و عموماً بی‌خطر تصور می‌شوند. ولی مصرف درازمدت (۱۰ تا ۳۰ سال) این داروها می‌تواند یک عامل خطر سرطان «قولون، راست روده» گردد. شیوع «پسودوملانوزکولی» (که عموماً ناشی از مصرف

شامل نشانه‌های بیماری تحریک‌پذیری، فعال شدن و اختلال خواب، پس از کشیدن سیگار حاوی Ginseng چینی گزارش شده است. ترک این عادت به بهبود وضع بیمار انجامیده است. زنی مبتلا به افسردگی گفته است روزی یک قرص Ginseng علاوه بر قرص ضدافسردگی می‌خورده، چهار روز بعد سخت به شیدایی مبتلا و راهی بیمارستان شده است. پس از قطع مصرف قرص Ginseng خلق و خوی‌اش به سرعت متعارف شد. Ginseng سبیری نیز بر اساس گزارش موجود، به همراه دی‌یتالیس درمانی سبب بالا رفتن ترازهای دی‌کوکسین شده است. براساس گزارش، یک مورد مصرف منظم مقداری Ginseng به مدت سه روز باعث ظهور سندروم Stivens - Johnson برگشت‌پذیر شد و در یک مورد دیگر مصرف مقدار زیاد Ginseng همراه آرتریت مغزی بود.

MaHuang گیاه‌داروی دیگر چینی است که حاوی افدرین است. به عنوان گیاه‌داروی محرک بسار مصرف می‌شود. یک بیمار که مبادرت به خوددرمانی می‌کرد به اوهام و بدگمانی (Paranoia) مبتلا شد. با قطع مصرف Ma Huang حالت طبیعی ذهنی خود را باز یافت.

Agnus castus گیاهی است با خواص شبیه استروژن و برای درمان تعداد زیادی از اختلال‌های زنانه مصرف می‌شود. Agnus castus می‌تواند باعث تحریک زیاده از حد تخمدان و افزایش خطر سقط شود.

Guar gum به عنوان کمک کاهش وزن و مسهل

«گلریزین» (Boku - To - Sai و Saik - Tok - Sho) بر فارماکوکینتیک «پردنیزولون» و اثر گذاشتند. گلیسریزین در شیرین بیان نیز پیدا شده است.

■ ناخالصی

نبود مقررات در زمینه گیاه داروها ممکن است موجب غفلت از ناخالصی‌های موجود در گیاه دارو شود. براساس گزارش‌های موجود این ناخالصی بارها در نتیجه کاربرد داروهای Ayurvedic مسأله‌آفرین بود مثلاً مسمومیت از سرب گزارش شده است. از این گذشته بعضی از فرآورده‌های Avurvedic حاوی آرسنیک و دیگر مواد بسیار سمی هستند که به‌عنوان دارو تجویز می‌شوند. یک مرکز بریتانیایی اطلاعات مسمومیت‌ها، پس از بررسی یک دوره هفت ساله، ۵ مورد از این مسمومیت‌ها را شناسایی کرده است. فرآورده‌های مورد نظر حاوی سرب، روی، جیوه، آرسنیک، آلومینیوم و قلع بودند. در افرادی که از این گیاه‌داروهای آلوده مصرف کرده بودند، غلظت خونی این فلزات سنگین ۲ تا ۱۰ برابر حداکثر مقدار فیزیولوژیکی افزایش یافته بود. ناخالصی جیوه، سرب و دیگر فلزات سنگین در فرآیندهای ساختن این داروها ممکن است رخ دهد. به بعضی از داروهای Ayurvedic بدون آن که نام ببرند، به‌طور تقلبی، داروهای متداول مثل آسپرین و پاراستامول افزوده‌اند.

براساس گزارش موجود، جلبک دریایی (Kelp) حاوی آرسنیک است و در بیماری باعث

مسهل است) در بیمارانی که به این نوع سرطان، مبتلا هستند، ۸/۶ درصد، حال آن که در بیماران غیرسرطانی ۶/۵ درصد بود. این یافته مهم نیاز به تأیید دیگر بررسی‌ها دارد، زیرا اطلاعات همه‌گیری شناختی در این باره ضد و نقیض است.

کاپسای سین جزء اصلی فلفل Chilli است. خوردن مقدار زیاد آن به‌طور منظم ممکن است چون یک عامل سرطان‌زا عمل کند و موجب سرطان معده شود. با وجود این همین ماده به مقدار کم ظاهراً فعالیت ضدسرطانی دارد.

■ تأثیر متقابل داروها بر یکدیگر

تأثیر متقابل گیاه‌داروها بر یکدیگر در نسخه‌نویسی‌ها چنان که باید مورد پژوهش قرار نگرفته است. امکان دارد گیاهان و داروها یکدیگر را غیرفعال سازند یا باعث تشدید اثر گردند. مثلاً تجویز همزمان فنی‌توین و Shankhapushpi، که درمان Ayurvedic (درمان سنتی هندوستان) است. براساس گزارش موجود به کاهش غلظت فنی‌توین سرم انجامید که نتیجه‌اش عدم کنترل حمله‌های صرعی شد.

از سوی دیگر خوردن عصاره «گریپ‌فروت» غلظت سرمی سیکلوسپورین، مسددهای کانال کلسیم و بعضی از داروهای دیگر را زیاد می‌کند و این کار را از طریق رقابت در گذر از مسیر متابولیسمی یکسان انجام می‌دهد. مودی گزارش شد که در آن ناهنجاری انعقادی پس از مصرف گیاه‌داروهای چینی همراه وارفارین پیدا شد. درآزمایشی متقاطع شامل داوطلبان تندرست، گیاه‌داروهای چینی حاوی

نیز حاوی کورتیکواستروئیدهای قوی بودند. بنابراین، خوددرمانی به مدت یک ماه به سندرومی شبیه کوشینگ انجامید که پس از قطع مصرف از بین رفت. موارد مشابهی که در آن‌ها مسمومیت از سرب، جیوه، تالیوم، آرسنیک و کادمیوم گیاه‌داروهای چینی رخ داده گزارش شده است.

در عمان و امارات عربی «بنت‌الدهاب» را برای رفع ناراحتی‌های گوناگون معده می‌دهند. معلوم شد که عمدتاً اکسید سرب دارد و چند مورد آنسفالیت را باعث شده است. دولت عمان ورود آن را ممنوع ساخت. تجزیه مقدار زیادی از این دارو معلوم ساخت که در هر ۱۰۰ گرم آن ۹۱ گرم مونوکسید سرب، ۶۰۰ میلی گرم اکسید آنتیموان و ۵۰ میلی گرم کادمیوم وجود دارد.

■ گیاهان اشتباهی

تأیید نادرست، مسأله دیگر گیاه‌داروها است. اینکار ممکن است غیرعمدی یا عمدی به منظور صرفه‌جویی انجام گیرد. یک مورد تأیید نادرست غیرعمدی که در آلمان و فرانسه رخ داد وقوع نفريت حاصل از فیبروز بافت بین لوله‌های ادراری کلیه‌ها در افرادی بود که گیاه داروی لاغری خورده بودند. در این فرآورده به جای داروی گیاهی چینی موسوم به «Fanji Guang» که حاوی «اسید اریستولوشیک» است و سمیت کلیوی دارد به کار برده بودند. موردی از سناریوی اخیر دارویی است که ادعا می‌شود بر قدرت جنسی می‌افزاید ولی یوهیمبین ندارد اما کافئین یا مخلوط گیاه‌داروی تقلبی چینی و «پودوفیلوم

«ترومبوسیتوپنی» ناشی از خود ایمنی شده است. لکه‌های فراوان پوستی ناشی از نشت خون در بیمار پیدا شد. بیمار بعد از خوددرمانی با ۵۵۰ میلی گرم کپل در روز، به مدت ۶ هفته رنجور شد. پادتن‌های پلاکتی او افزایش یافتند و مگاکاریوسیت‌ها و مگالوبلاست‌های مغز استخوانش زیاد شدند. تجزیه کپسول‌های Keip نشان داد که هر یک ۱/۳ میلی گرم در هر گرم آرسنیک داشته است. با تزریق ایمونولوگوبولین وریدی، پردنیزولون و بعداً آزاتیوپرین درمان شد و بعد از ۳ ماه تندرستی کامل خود را باز یافت. گزارشی درباره مرد سال‌خورده‌ای در دست است که روزی ۲ تا ۴ قرص (نشناخته) گیاه‌دارو به مدتی بیش از یک سال مصرف کرد. علامات مرضی زیادی گلوکوکورتیکوئید در او ظاهر گشت، نیز به ضعف عضلات نزدیک به تنه دست‌ها و پاها و پوکی استخوان مبتلا شد، بعداً معلوم شد که هر قرص ۵/۴ میلی گرم تریامسینولون دارد.

ناخالصی در گیاه‌داروهای چینی نیز وجود دارد. پنج مورد در گیاه داروهای چینی، حب‌هایی بوده‌اند که مفنامیک‌اید و دیازپام داشتند ولی اعلام نشده بود. از جمله عوارض ناخواسته مصرف آن‌ها خونریزی گسترده معدی روده‌ای و نفريت بافت بین لوله‌های ادراری کلیه بوده‌اند. گزارش دیگری در مورد تقلب گیاه‌داروهای چینی با مفنامیک‌اسید داده شد که به نارسایی کلیه انجامیده است. بیمار به همودیالیز نیاز پیدا کرد و بعداً بهبود یافت. گیاه‌داروی دیگر چینی مقادیر سمی آرسنیک و حبوبات داشت. گیاه‌داروهای چینی مورد استفاده سیستمی و موضعی

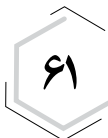
هکزاندروم» است. این داروی اشتباه مسؤول چند مورد «نورویاتی» در هنگ کنگ بود. به طوری که معلوم شده در این شهر ۱۰ درصد گیاه داروهای چینی با این گیاه سمی و تقلبی تهیه می شود. اشتباه در کاربرد اصطلاحات مسأله را پیچیده تر می سازد. امکان دارد برای یک فرآورده چند نام وجود داشته باشد: نام انگلیسی، ترجمه نام به زبان خارجی، نام لاتین داروشناختی، نام علمی و نام تجاری.

■ بروز عوارض ناخواسته

گروهی پژوهشگر اقدام به یک بازنگری وضع تمامی ۲۶۹۵ بیماری پرداختند که در یک دیارتمان پزشکی تایوان در دوره های ده ماهه پذیرفته شده بودند. ۴ درصد این بیماران از آن نظر پذیرفته شده بودند که مسایلی مربوط به دارو داشتند، گیاه داروها سومین گروه از داروها بودند که عوارض ناخواسته به بار آورده بودند. یک بررسی چند مورد از فیلیپین نشان داد که استفاده از گیاه دارو عامل اصلی سرطان بینی و حلق بوده است. یک بررسی دیگر که شامل ۱۷۰۱ بیمار بود که در دو بخش عمومی بیمارستان هنگ کنگ پذیرفته شده بودند، نشان داد که علت مشکل ۲ درصد تمامی بیمارانی که در بیمارستان پذیرفته شده بودند عوارض ناخواسته گیاه داروهای چینی بوده است که دو مورد آن ها شدید بود. یادداشت جدیدی از «مرکز همکاری Who برای کنترل جهانی دارو» حاکی از آن بود که ۵۰۰ گزارش مظنون به عوارض ناخواسته ناشی از فرآورده های گیاهی در پرونده موجود است.

«واحد ملی سموم در لندن» به یک بررسی گذشته نگر دوره ای پرداخت که از ژانویه ۱۹۸۳ شروع و به مارس ۱۹۸۹ ختم می شد و یک آینده نگری در سال ۱۹۹۱ انجام داد. واحد مذکور ۱۰۷۰ پرسش در رابطه با گیاه داروها و دیگر داروهای سنتی دریافت کرد که ۲۵ درصد آن ها از جانب بیمارانی بود که علامات مرضی داشته اند. بیشتر عوارض ناخواسته همراه استفاده از مسکن های گیاهی بوده است. در موارد دیگر یک ارتباط علت و معلولی بین استفاده از گیاه داروها و وقوع ناخواسته بسیار محتمل بود: یک مورد هیپاتیت بعد از کاربرد یک داروی Ayurvedic پیش آمد، نارسایی بدفجرام کبد بعد از استفاده از چای دارویی چینی به خاطر درمان آگزما رخ داد، یک مورد مسمومیت از آرتوپین پس از مصرف چای بالادونا، یک مورد شکم درد بعد از مصرف یک گیاه مقوی حاوی کاپسیکوم، یک مورد آسیب کبدی پس از مصرف یک مسکن گیاهی شامل والرین، Hops و ژانسیان و Skullcap رخ داد. یک مورد «فنودرمیت» پس از خوردن سداب پیش آمد، یک مورد یرقان بعد از خوردن Skullcap و گل طاووسی رخ داد. دست اندرکاران، آزمونی های معمولی کنش کلیه را برای افرادی که گیاه داروهای چینی مصرف می کنند، توصیه کرده اند.

یک بررسی درباره ۴۰۰ استفاده کننده از داروهای مکمل انجام دادیم و به این نتیجه رسیدیم که ۸۰ درصد کسانی که گیاه دارو مصرف کرده اند دچار عوارض ناخواسته شده اند. هیچ یک از این عوارض شدید نبوده است.

جدول ۲ - چند گیاه داروی متداول که بدون عوارض ناخواسته پنداشته می‌شوند.

نام گیاه	اثر فارماکولوژیکی ادعا شده
بابونه	ضد التهاب
سیر	پایین آورنده گسترول - ضد فشار خون
پرسیاوشان	به جریان خون سرعت می‌بخشد
نعناع صحرایی	مسکن
Sabal serrilata	ضد التهاب
Serenna repeus	ضد اندروژن ، استروژنیک ، ضد خیز
Hypericum perforatum	ضد افسردگی

خون مبتلایان به زیادی کلسترول خون را با عوارض ناخواسته کم، پایین بیاورد (جدول ۲).

■ اظهار نظر

همه چیزهای طبیعی بی‌خطر نیستند. در جدول (۳) اسامی چند گیاه آورده شده که پنداشته می‌شود بدون عوارض شدید ناخواسته‌اند. چند گیاه دارو به عکس دارای عوارض ناخواسته به نظر می‌رسند (جدول ۳). استفاده سنتی بی‌خطری را تضمین نمی‌کند. به خصوص عوارض ناخواسته نادر، عوارض با تأخیر (مثل جهش‌زایی)، یا عوارضی که پس از استفاده درازمدت معلوم می‌شوند، ممکن است از «تجربه با گذشت زمان» تشخیص داده نشوند. کاربرد تاریخی می‌تواند به عنوان شاخص بی‌خطری (یا کارایی) با ارزش باشد، ولی بررسی‌های نظارتی بعد از آن که دارو وارد بازار شد و دیگر روش‌های تشخیص مسایل بی‌خطری گیاه‌داروها، نیز در مورد هر نوع داروی دیگر باید آغاز گردد. مکانیسم‌های کنترل کیفیت

بروز واقعی عوارض ناخواسته ناشی از گیاه‌داروها دانسته نیست و احتمالاً این عوارض کم‌شمار نباید باشد.

■ بی‌خطری نسبی

آیا گیاه‌داروها بیش از داروهای صنعتی بی‌خطر هستند یا کمتر از آن‌ها؟ «هیپریکوم پرفوراتوم» ظاهراً به اندازه ضدافسردگی‌های استاندارد، برای افسردگی‌های خفیف تا متوسط، کارایی دارد ولی همراه عوارض ناخواسته آن بسیار کمتر است.

در یک آزمایش بالینی بزرگ غیرانتخابی ($n = 1098$) مبتنی بر مقایسه عصاره یک گیاه (Permixon) با یک «بازدارنده ۵ آلفا، ردوکتاز» (Finasteride) در درمان بزرگ شدن خوش‌خیم پروستات، هر دو دارو بهبود مشابه در علامات مرضی نشان داده‌اند، ولی میزان عوارض ناخواسته به نفع گیاه‌دارو بوده است. یک بررسی جدید اثر گیاه‌دارو و داروی صنعتی در مورد بزرگ شدن خوش‌خیم پروستات، این یافته را تأیید کرد و به این نتیجه رسید که «نسبت سود و خطر گیاه‌درمانی» در مقایسه با داروهای صنعتی، مثبت است.

به شصت بیمار مبتلا به ناراحتی غیراختصاصی بخش فوقانی شکم به‌صورتی غیر انتخابی مخلوطی گیاهی (رازایانه، نعناع بیابانی، افسنتین) یا متوکلوپرامید به مدت ۲ هفته تجویز کردند. گیاه‌دارو بهتر نشانه‌های بیماری را رفع کرد و عوارض ناخواسته بسیار کمتر داشت.

دست آخر، عصاره سیر می‌تواند تراز کل کلسترول

جدول ۳ - اثرات ناخواسته احتمالی رابطه علت و معلولی

نام گیاه / اجزاء	اثرات ناخواسته	دلیل قبول اصل علت
تاج الملوک	تهش قلب، آریتمی، تهوع، درد شکم	گزارش مکرر اثرات ناخواسته
راوند	سمیت کلیوی	گزارش مکرر اثرات ناخواسته
گیاه داروهای Ayurvedic	مسمومیت از فلزات سنگین	گزارش مکرر، فلزات سنگین در فرآیند ساخت دارو وارد شده و قابل تشخیص اند
گل طاووسی	خواص اوکسی توسیک دارد	عوارض ناخواسته اسپه‌رتین آشکار است
Chaparral	آسیب کبدی	گزارش مکرر اثرات ناخواسته
مخلوط‌های گیاه داروهای چینی	مسمومیت ناشی از فلزات سنگین	گزارش مکرر اثرات ناخواسته که از تجربه خون معلوم شده است
Comfrey	آسیب کبدی	گزارش مکرر اثرات ناخواسته
فلاونوئید	کمخونی همولیتیک - آسیب کلیوی	ارتباط علت و معلولی از طریق تکرار گزارش‌ها
مریم نخودی	آسیب کبدی	گزارش مکرر اثرات ناخواسته
Guar gum	انسداد لوله گوارش	گزارش مکرر اثرات ناخواسته
ریشه شیرین بیان	هیپوکلسمی، زیاد شدن فشار خون، آریتمی، خیز	
Pennyroyal	آسیب کبدی	
انکالوئیدهای پیرولیدیزین	آسیب کبدی	

هم داروهای با نسخه و هم بی نسخه، بیش از آن که در دسترس عموم قرار گیرند باید به دقت بررسی شوند. فرآورده‌های گیاه داروها به عکس به عنوان مکمل وارد بازار دارو می‌شوند بدون آن که مورد بررسی قرار گیرند. مکمل‌های گیاهی مجاز نیستند ادعا کنند اثر اختصاصی برای تندرستی دارند ولی می‌توانند ادعا کنند که با حفظ تندرستی ارتباط دارند. گیاه داروها علاوه بر مسایل بی خطری مستقیم خطرهای غیرمستقیم نیز به همراه دارند. این‌ها با شایستگی پزشکی ارتباط دارند و امکان دارد مانع دسترسی به درمان کامل و واقعی گردند. بر همین قیاس خطرهایی همراه خوددرمانی با گیاه دارو

باید اجباری گردد. نظارت FDA در ایالات متحده، که یک سیستم گزارش داوطلبانه است. در مورد فرآورده‌های گیاه دارو، گامی در جهت درست است. در سراسر جهان بیش از ۸۰ درصد جمعیت گیاه دارو مصرف می‌کنند و در غالب کشورهای صنعتی استفاده از گیاه داروها به صورتی بی سابقه دارد اجبار می‌شود. از هر سه نفر آمریکایی یک نفر از گیاه دارو استفاده می‌کند و کاربرد گیاه داروها در تحصیل کرده‌ها و افراد مرفه شایع‌تر است. فروش گیاه داروها در ایالات متحده حدود ۱/۵ میلیارد دلار در سال است، این رقم در اروپا سه برابر است.

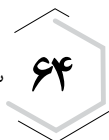

جدی همراه هستند و میزان اندازه‌بی خطری آنها دانسته نیست. با در نظر گرفتن کاربرد فراوان آنها، بسیار ضروری است که یک پژوهش منظم درباره گیاه‌داروها انجام گیرد.

منبع

Ernest E. American Journal of Medicine Vol (104)
Feb. 1998.

و کثرت کتاب‌هایی است که برای عامه مردم نوشته می‌شود و سرشار از توصیه‌هایی است که در بهترین شرایط ساده‌ لوحانه و در بدترین شرایط خطرناک هستند. یک پژوهش جدید در ایالات متحده آمریکا معلوم داشته است که توصیه از جانب فروشگاه‌های «Food Safe» می‌تواند به‌صورتی خطرناک گمراه‌کننده باشد. بعضی از گیاهان که برای هدف‌های درمانی به‌کار می‌روند با خطرهای

دکتر بهنام اسماعیلی

■ مقدمه

اگر زمانی یک پزشک که به امر طبابت اشتغال دارد دریابد که خودش سوژه است و بیماری است نیازمند درمان و مراقبت، چه احساسی خواهد داشت؟

به راستی پزشکی که حال خود بیمار است، چگونه با وضعیت جدید کنار خواهد آمد؟ خانم دکتر Cathreine M Mahesuwaran با ما از چنین تجربه‌ای صحبت می‌کند.

چشمانم را گشودم و به کاشی‌های آبی و سفید دیوار خیره شدم. مشکلی در بین نبود. چشم چپم را بستم با چشم دیگر به راحتی می‌دیدم. چشم راستم را

بستم و با چشم چپ نگاه کردم، مقدار زیادی از دیدم را از دست داده بودم. برای یک لحظه گیج و منگ بودم. آیا شبکیه چشم من مشکلی داشت؟ موضوع را با همسر در میان گذاشتم. دید چشمانم را معاینه کردم. به نوعی اسکوتوم (Scotoma) بزرگ مبتلا بودم. این اتفاق در دهمین روز ماه عسلمان روی داد. قبل از آن همه چیز در جای خود قرار داشت. پنج ماه قبل برای یک هفته به فراموشی مبتلا شده بودم ما تا حدی به مالتیپل اسکلروزیس مشکوک بودیم ولی من هیچ‌گونه علائم و یا نشانه‌های دیگری دال بر این بیماری نداشتم. به این نتیجه رسیدیم که این حالت باید با سردردهای میگرنی در ارتباط باشد که گاهی

تا جایی که می‌توانستم در مورد مالتیپل اسکلروزیس در کتاب‌های مرجع پزشکی که در منزل داشتم، مطالعه کرده بودم. تصویر روشنی از یک زن جوان، خودم، در پیش چشمانم بود که طی مدت کوتاهی در حال تباهی و نیستی بود. شوهرم سعی کرد به من دل‌داری دهد امری که در آن موقع بیهوده به نظر می‌رسید. به متخصص اعصاب مراجعه کردیم. از بیماری خود مطمئن بودم و بیشترین ترسم از این بود که لازم باشد در بیمارستان بستری شوم و یا LP (Lumber Puncture) انجام شود.

پزشک معالج پس از بررسی و معاینه گفت که من به شکل خفیفی از مولتیپل اسکلروزیس مبتلا شده‌ام و نیاز به اقدامات فوق نبود. سؤالی نپرسیدم. اصلاً تمرکز فکر و حواس نداشتم. فکرم مغشوش و تیره بود. بزرگ‌ترین آرزویم این بود که به خانه برگردم و تنها باشم. پس از دو هفته مداوا و به دنبال دومین ملاقات با پزشک متخصص اعصاب، سؤالی ذهن و فکرم را به خود مشغول کرده بود. آیا می‌توانم بچه‌دار شوم؟ من و شوهرم همیشه از داشتن یک خانواده صحبت کرده بودیم زمانی که پزشک معالج گفت که «شما علاوه بر فرزند می‌توانید نوه هم داشته باشید» برای اولین بار طی چندین ماه اخیر احساس شعف و خوشحالی به من دست داد. وی توضیح داد که هیچ دلیلی وجود ندارد که افراد مبتلا به مالتیپل اسکلروزیس از داشتن خانواده و یا اصولاً از داشتن زندگی همانند سایر افراد محروم باشند. خطر ابتلای کودکان ما به این بیماری تنها اندکی بیشتر از سایر مردم است. در آن موقع بارقه‌ای از امید و خوش‌بینی

مواقع به آن دچار می‌شدم. یک ماه پس از حمله فوق ما با یکدیگر نامزد شدیم و چهار ماه بعد را در تدارک ازدواج بودیم. در ماه آخر گاهی مواقع دردی را در پشت چشم چپ احساس می‌کردم. حالت اخیر احتمال دخالت میگردن را کم کرده و وضعیت بالینی من تا حدی روشن شد. التهاب کلاسیک عصب بینایی. چرا من که خود یک پزشکم نتوانسته بودم به وخامت وضعیت خود پی ببرم. ناگهان زندگی و دنیای من دگرگون شد. حال می‌دانستیم که من به مالتیپل اسکلروزیس مبتلا شده بودم.

تنها کاری که در دوران ماه غسل خود کردم این بود که کنار دریا می‌ایستادم و به شدت می‌گریستم. چهار ماه گذشته شادترین ایام زندگی من بودند. تمام خوشبختی و سعادت من از دست رفته به نظر می‌رسید. آیا مالتیپل اسکلروزیس تنها چیزی بود که برای همیشه با خود خواهم داشت؟ آیا زندگی دیگر رنگ و بوی گذشته را نخواهد داشت؟

اواسط سپتامبر به خانه برگشتیم و سریعاً با پزشک خانوادگی‌مان تماس گرفتیم. او پزشک مجرب و کارآزموده‌ای بود ولی به هر حال، تشخیص این بیماری برای یک دوست و همکار چندان امر ساده‌ای هم نیست. او ملاقات با یک متخصص اعصاب را توصیه کرد. بیشتر مایل بودم با متخصصی مشورت کنم که بتواند وضعیت من را به عنوان یک پزشک درک کند. به خوبی روز اولین ملاقاتمان با پزشک متخصص اعصاب را به یاد می‌آورم. در خانه بودم و شوهرم سرکار وقتی به خانه رسید تنها با اضطراب، پریشانی و هق‌هق گریه‌ام مواجه شد.

زندگی و کار من روالی معمولی و همانند گذشته به خود گفتم. تنها گاهی مواقع فکر می‌کردم که بر لبه پرتگاه سقوط قرار دارم و بالاخره روزی برایم اتفاق ناگواری خواهد افتاد. این اتفاق هرگز اتفاق نیفتاد و پس از چندی کاملاً از مشکلات روحی بیماری خود نیز رهایی یافتم.

چند ماه بعد ما در انتظار اولین فرزندمان بودیم. خوشحالی زایدالوصفی تمام زندگی‌مان را دربرگرفته بود. در مدت بارداری مشکلی نداشتم و اولین پسرمان به دنیا آمد. از آن زمان پنج سال می‌گذرد. الان پسر دوم و دخترمان نیز به دنیا آمده‌اند. در حال حاضر، کار نمی‌کنم و تنها در منزل به خانه‌داری و نگهداری از فرزندانمان مشغولم. گرچه هرچند ماه یک بار به علایم خفیفی مبتلا می‌شوم ولی اغلب علایم و نشانه‌های بیماری کاملاً از بین رفته‌اند. حال زمانی که بیماری عود می‌کند راحت‌تر از گذشته با آن کنار می‌آیم.

مالتیپل اسکلروزیس تجربیات و احساسات مثبتی را برایم به ارمغان آورده است. حتی این بیماری موجب نزدیکی بیشتر من و شوهرم نیز شده است. این بیماری من را قادر ساخت که خودم و دیگران را بهتر درک کنم و دریابم که چگونه باید با مشکلات روبه‌رو شد و آن‌ها را برطرف ساخت. شش سال قبل هرگز خودم را آن‌چنان که حالا هستم تصور هم نمی‌کردم، انسانی خوشبخت و خوشحال، انسانی با امید به آینده و زندگی بهتر.

نسبت به زندگی و احساس مسؤولیت در قبال شوهر و فرزندی که می‌توانستم داشته باشم، تمام وجودم را انباشته بود.

طی چند هفته بعد روند بهبود کندی در وضعیت روحی من شروع شد. التهاب عصبی بینایی برطرف شد و علایم دیگری از مالتیپل اسکلروزیس بروز نکرد. حال هر روز زندگی برایم ارزشمند شده بود. سعی کردم وضعیت زندگی‌م را به حالت عادی درآورم گرچه این امر چندان هم ساده نبود. شب‌ها از حملات ترس و هراس رنج می‌بردم. البته، این حالت به تدریج فروکش کرد. شوهرم همیشه راحت می‌خواست و این مسأله برای من قوت قلبی بود. اگر او می‌توانست راحت بخوابد پس اوضاع آن‌چنان هم که من تصور می‌کردم، بد و ناامیدکننده نبود. کار روزانه خود را در یک درمانگاه شروع کردم و یک ماه بعد در زمینه بهداشت کودکان به فعالیت پرداختم، از کار لذت می‌بردم. این کار نه تنها تنش‌زا نبود بلکه از شدت ناراحتی و مشکلات روحی من نیز می‌کاست. پس از چندی کارم به عنوان بخشی از روند درمان بیماریم درآمد.

در این زمان بیشتر مایل بودم به نواحی روستایی و خلوت بروم و اغلب قدم بزنم. این امر موجب خوشحالی و احساس راحتی من شد. کم‌کم احساس می‌کردم که دوست دارم تمام زندگی‌م را با فعالیت پر کنم. گرچه احساسی مثبت بود ولی تا حدی خستگی آور شده بود. برخورد شوهرم با من بسیار عالی بود. او با مشکل من به راحتی کنار آمده و در تمامی زمینه‌ها از من حمایت می‌کرد. به تدریج

منبع

Maheswaran CM. Happiness regained. Br Med J. 1994; 308: 925.

پزشکی و ادبیات

■ مقدمه

این حقیر رسید که در اولین شماره یعنی همین شماره که پیش‌رو دارید به زیور طبع آراسته گردید. شعر دیگر همکارمان نیز تحت نام «طنز حرفه‌ای» هم که تاریخ بردار نیست. ضمن تشکر از این همکار گرامی، از همه مخاطبان خوب رازی انتظار داریم که ما را در تداوم این صفحه از نشریه رازی یاری دهند. چشم به راه عنایت همه شما همکاران خوب هستیم.

«سردبیر»

همکار خوبمان آقای دکتر اسماعیل حکیمی دعوت رازی را لیبیک گفته و دو قطعه شعر همراه با نامه‌ای که نشان‌دهنده خط زیبای ایشان نیز هست، برایمان ارسال کرده‌اند. دریغمان آمد که همراه با اشعار خوب ایشان، دست‌خط خوب‌ترشان را نیز چاپ نکنیم. از این رو، ابتدا نامه و سپس اشعار ایشان را با هم می‌خوانیم، البته، ذکر این نکته را لازم می‌دانیم که شعر این همکار به مناسبت «نیمه شعبان»، روز اول شعبان به دست

تاریخ ۷۹/۷/۱

داروخانه دکتر حکیمی

دکتر ایصال حکیمی
نظام پزشکی ۱۵۰۱

بسمه العزیز

سر برترم، منم رازی، جناب دکتر و تربیت هر شهید
 عرض سلام و خسته نباشید. اینجانب از تاریخ استیضاح سال ۴۷
 دانشکده داروسازی تبریز، در سال ۴۲ در این مرکز
 مشغول خدمت در داروخانه ششم بشهر ریات علمند
 و مختصری هم ببلع شعر دارم (البته اگر تشریف نداشت شعر گشت)
 در هر مدت بنا بر دستور جناب طاهر قطع از با مصلاح شعران
 و بعد از عرض ارادت و بهراری از جانب دزین رازی خدمت
 مقرر تقدیم و ترفیق تمام دست اندازان به ملازمت اینفو نایه خواهم
 حضرت سرور و ارجمند دست اندازان به مقرر مقرر جناب دکتر ایصال حکیمی با
 عرض سلام و تحیات به اینفو نایه (ارزنده دکتر حکیمی)

۷۹/۷/۱

نشانی: اهر - خیابان شهید سهرنگ بیگلری تلفن ۲۲۲۸۰
 ۰۴۲۶۲۲

«زیردانه شربزان»

مژده باد امروز صاحب عصر آمد بر جهان
 شادی و شور و شغف بادا برای شیعیان
 مهدی موعود نامش زادهٔ مولا علی (ع)
 مادرش دخت پیمبر، نسل و اعقابش نبی (ص)
 این همان خورشید تابان است بر ما خاکیان
 کز فروغش شد منور عالم افلاکیان
 یا ابا صالح جهان در انتظار مقدمت
 روزها را شب نموده دیدگان اندر رخت
 تا باذن خالقت آئی تو از غیبت برون
 کز ظهورت مینمائی عاشقان را رهنمون
 چونکه با شمشیر عدلت میکنی اندر جهان
 سر به تعظیم فرو آید همه کون و مکان
 دوستان چشم انتظار و عاشقانت نغمه خوان
 بهر روزی که تو آئی مهر و مه شکر فشان
 جشن میلاد تو را "اندیشه" کمتر ز خاک
 گفت تبریک و تهانی محضر زهرای پاک

دکتر اسماعیل حکیمی

وطن خرفه اي

که دیگر باره ناید آن شهابت
که عمرت رفت و پیری شد سرابت

W